

Н. М. Гаєвська, канд. філол. наук, проф.,

О. В. Гаєвська, канд. філол. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

nmgaevska@ukr.net

ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНА СУГОЛОСНІСТЬ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА І ПАВЛА ГРАБОВСЬКОГО

Проаналізовано творчий взаємозв'язок Т. Шевченка та П. Грабовського.

Зафіксовано спільність тем, проблем, образів. Особливу увагу приділено ранній поезії П. Грабовського.

Ключові слова: поезія, віршування, естетика, суголосність, проблематика.

Значне місце в збірці, як і у всьому творчому доробку П. Грабовського, відведено змалюванню важкого підневільного життя трудівника. Читача найбільше вражають ті твори, у яких поет змальовує конкретні, ніби вихоплені із життя образи і картини. Такими є поезії "Робітникові", "Швачка", "Трудівниця", "З життя", "До матері".

У віршах Т. Шевченка звучать ці ж мотиви болю і співчуття до знедолених і пригноблених. Особливо доля жінки завжди хвилювала П. Грабовського і Т. Шевченка і тому образ жінки-трудівниці посідає значне місце в їх творчості. Тут слід наголосити на становищі людини в суспільстві в ті часи. Це були роки жорстокого і безжалісного гноблення народу і жінка, як ніхто, зазнавала багато принижень, визиску.

Чимало творів поети присвятили цим "безвісним страдницям – трудівницям". Уже в перших своїх творах П. Грабовський звертався до улюбленого образу. Так, у ліричному зверненні "До матері", яке було написане в "найвіддаленіших місцях Сибіру", "на далекий півночі" поет у дусі народної творчості з теплою і ніжністю звертається до матері: "Мамо-голубко!". Повторення в наступній строфі підсилює це звертання. Форма – активна, клична, дійова. Вступний заклик "Прийди, подивися..." через другу строфу, сповнену глибокого душевного взаємопроникнення, переливається в останній строфі "Не дорікай, а прости...".

Заклик цей має чітко виражений зміст, основу якого містить перша строфа – "Сина від мук захисти!", а підкреслення в душі традиційного повтору і прояснююче розгортання довершує третя: "...Та від людського неправого суду сина свого захисти!". Саме цим створюється динамічність настрою, піднесення тону заклику – від благання до протесту.

Поет проникає глибоко в душу не тільки свою, а й материнську, проймається її болями, горем, стражданням. Зіставлення душевного стану обох ліричних героїв досягається ще глибшим психологічним взаємопроникненням. Початок останньої строфи – "Бачити більше тебе я не буду..." підкреслюється лаконічним "прости". Та все ж і в такому нагнітанні настрою немає і тіні песимізму. Прощання переростає у викриття соціальних винуватців, що належать до роду "людського" і чинять звірства "неправого суду". Так, дві протилежні соціальні сили: з одного боку, – знедолені поет і матір, з іншого – їхні гнобителі "судді" входять у кульмінаційне протистояння. А все разом випромінює ідею: єдиний захист від неправого суду – незламна стійкість і невпинна, до повної перемоги, боротьба проти катів народу.

В іншому творі "Вийшла з хати стара мати" поет розповідає, як стара мати виряджає свого сина, свою "єдину дитину, єдину надію" в найми, не сподіваючись його більше побачити:

...Поминули рідне село.

Плаче бідна мати:

Син коханець подався в найми

На хліб заробляти.

Обняла його, цілує

Та пита з журбою:

"Чи побачусь, милий сину,

Ще хоч раз з собою"

("Вийшла з хати стара мати").

Хіба не перегукується цей твір з творами Т. Шевченка? Інші часи, але проблеми ті ж.

Ніби дальшим поглибленням жіночого образу є вірш "Швачка" П. Грабовського.

Каторжна праця швачки, праця на інших, на зманіжених і вередливих паненят "кров висисає". Вдало дібраний поетом оксюморон "вільна неволенька" характеризує підневільну працю в експлуататорському суспільстві. П. Грабовський не першим звертався до образу швачки. І у М. Старицького є поезія під такою ж назвою – "Швачка". "Шитво панське на коліні" – така само виснажлива праця. Автор робить висновок "Не смачний, мабуть, голоті згорьований шматок!".

Але якщо у Старицького ми бачимо лише констатацію нелюдського існування швачки, то Грабовський кидає пристрасне звинувачення на адресу панівних класів:

Де воно знатиме, що то за доленька
Відшук черствого шматка.
Як за роботою вільна неволенька
Груди ураза дотика

("Швачка").

Яскраво змалював П. А. Грабовський тяжку долю жінки, яка заробляє собі на шматок хліба шитвом на панів.

"Жіночій" темі присвячено вірш "Трудівниця". Героїня твору "Трудівниця" – народна вчителька, безмежно віддана простому люду, яка й гине в ім'я народу. П. Грабовський у вірші відтворив типове явище 70–80-х рр., коли демократична інтелігенція йшла "в народ", несла, пропагувала передові ідеї і часто гинула. У П. Грабовського було чимало фактів з життя інтелігенції, яка "всю душу" вкладала в роботу задля поліпшення життя народу. Такими ж мотивами пронизана й публіцистика поета. Так, у статті П. Грабовського "Дещо в справі жіночих типів", автор наводить яскраві приклади самовідданої праці вчительок, показує любов трудящих мас до них.

Слід відзначити, що українські письменники неодноразово зверталися до цієї теми. Так, А. Тесленко в повісті "Страчене життя" створив прекрасний образ Оленки, яка теж мріяла про працю задля народу. Цей образ можна порівняти з героїнею вірша "Трудівниця". В обох образах чимало спільного, хоч і написані вони в різних жанрах.

Поезія "Трудівниця" – сюжетний вірш, що відтворює життя народної вчительки. Характерно, що вірш починається з розв'язки:

Мертва трудівниця-пані
Біла, як віск, на столі
Там почивала, зарані
Збувшись скарбів землі

[Рильський, 1956, с. 47–49].

Опис сільської школи говорить про величезне горе трударів – дорослих і дітей, про ту бідність і нужду, в якій жила вчителька:

Хмура дивилася школа,
В бовдурі глухо гуло,
Вітер вривався з окола,
Сумно в хатині було

[Грабовський, 1959, с. 136].

Поет показує, що для трудящих народна вчителька була яскравим променем у важкому і темному житті села, а для їхніх батьків – порадником і другом:

Журно посходились дітки
Обік німої труни...
Втратили неньку сирітки,
Втратили промінь вони

[Грабовський, 1959, с. 136].

Тому з таким болем і гіркотою прощається село з учителькою:

Гірко батьки заридали,
Аж надривались малі

[Грабовський, 1959, с. 137].

Це був вияв глибокої та щирої любові трудящих до померлої. Автор надзвичайно виразними деталями передає життєвий шлях учительки: "рук і на час не складала...", "Словом усіх повіта", "Дасть, коли треба поради...".

Протиставляючи молитви попів розпачливому голосінню дітей, поет тим самим підкреслює невимовне горе селян:

Якось не складававсь гомін,
Навіть дяки не пили.

Сільські трударі віддають останню шану скромній трудівниці:

Мовчки вернули на помин,
Що громадяни знесли...
Останній фрагмент розповіді про цю подію:
Та й розійшлися по хатах,
Школа залилась пуста...
Хуга свистить по загатах,
Жалібно труп заміта

[Грабовський, 1959, с. 137].

Саме цим закінченням автор досягав повноти картини, її виразності.

Глибока і щира любов селян до померлої вчительки була найвищою нагородою за її труд. У творі поет висловив глибоке співчуття до людської долі, підніс ідею вірного і самовідданого служіння народові.

Образ вчительки, овіяний ліризмом і теплотою, є художнім узагальненням скромних трудівниць дореволюційної школи.

Поет оспівує важку, але почесну працю педагога, яка серед темряви й безпросвітної нужди всі свої сили і вміння віддавала дітям, їх батькам.

Щиро любила діток, завжди допомагала знедоленим:

В непогідь, стужу злиденну
(Певно, сама сирота!)
Зайде в хатину нужденну,
Словом усіх привіта

[Грабовський, 1959, с. 137].

Своєю безкорисливою працею безіменна вчителька заслужила пошану селян. Вона була в їх житті (селян, дітей), наче рідна мати, зігрівала їх ласкою. Тому смерть учительки діти та їхні батьки сприйняли як особисте непоправне горе.

Як і в Т. Шевченка, у творі важливу роль відіграють пейзажі, якими починається і завершується вірш. Короткі, лаконічні описи зимової хуртовини сприяють глибшому відтворенню трагічних подій.

Вірш "Трудівниця" не тільки правдиво змальовує життя трудової інтелігенції на селі, а й змушує читача замислитися над причинами такого становища. Поезія звучала як заклик до

громадськості звернути найсерйознішу увагу на народних учителів, здатних на самопожертву заради інтересів трудящих.

У творі "До сіячів" поет закликає до знань, освіти, до активної праці й боротьби в ім'я "братерства" і "правди всенародної":

Де ви, правди всенародної
Та братерства сіячі?
Де ви, мислі благородної
Тверді духом діячі....
Розсівайте жменя жменею
Чисто звіяне зерно:
Вороги над Руссю-ненею
Ізнущаються давно

[Грабовський, 1959, с. 56].

У жахливих умовах жили сільські вчителі, саме їм П. Грабовський присвятив і кілька педагогічних праць. У нарисі "Надія Костева-Сигида" Грабовський зображує подвижницьке життя своєї бойової товаришки й однодумниці, яка поєднувала педагогічну і революційну діяльність. В її будинку в Таганрозі працювала підпільна друкарня, де видавалися революційні відозви. Заслана на каторгу, вона не припиняла своєї діяльності, мріяла і там "завести школу для каторжницьких дітей і присвятитися цілком товариству". 1889 р. Н. К. Сигида стала жертвою Карійської трагедії. П. Грабовський схиляється перед пам'яттю дорогої людини, ставить її за взірць для наслідування.

В інших статтях "Дещо в справі жіночих типів" і "О развитии школьного образования в Ахтырскому уезде Харьковской губернии" П. Грабовський акцентує увагу на самовідданій праці вчительок, їхній безкорисливості, самопожертві в педагогічній діяльності. Це "безвісні страдниці-трудівниці, які тихо роблять у житті велику справу, більшості з них приходится животіти в чотирьох стінах, ... і ... працюють тяжко,.. щоб хоч чим-небудь поповнити свій мізерний бюджет" [Грабовський, 1959, с. 50].

П. Грабовський з боєм говорить про безправність учителя, безсилість перед жорстокою дійсністю. "Словом, учительница, — пише він, — настолько не гарантирована и в отношении своей личности, и в отношении своего места, что ее может ни за что

"унизить" всякий, на кого только найдет охота "потешиться..." [Грабовський, 1959, с. 16].

Трагічну картину життя знедоленого трудівника: щоденна праця – "вічний заробіток", потім – смерть "посеред улиці" – відтворено у вірші П. Грабовського "Робітникові".

Вірш має дві редакції. У другому варіанті поет пішов по лінії нагнітання деталей, введення нових образів.

Нехай без хліба пухнуть діти,
Як цуценята у норі,
А ти працюй; ти мусиш жити,
Щоб мали кошт багатирі.

("Робітникові").

Зміна другої строфи з "працой" на других дні і ночі на конкретніше – "щоб мали кошт багатирі" – свідчить про зріст свідомості самого поета, його розуміння тогочасної ситуації.

Автор наголошує, що людина потрібна лише до тих пір, поки "на вічнім заробітку не страшиш силюнки свої". А потім її викидають геть на вулицю:

Ти не задубнеш без прочинку
Посеред вулиці, поки
У карбувальному будинку
Не розлетишся на шматки

[Грабовський, 1956, с. 51].

Спадають на думку аналогічні рядки з багатьох поезій Т. Шевченка. П. Грабовський як поет мав здатність пережити чужий біль, як власний. Дійсно, у згаданих поезіях є біль, співчуття, але немає в них безнадії. Це тільки на перший погляд може здатися, що, звертаючись до робітника, швачки, поет втішає їх. Насправді ж він говорить правду, пророкує страшний фінал. Саме в цьому пророцтві звучить заклик до дії ("роби", "не заспи").

Поет самовіддано любить свій рідний край, свій народ. Але ми не чуємо урочистих гімнів, які оспівували б його красу. Поет у рідному краї бачить віковичне рабське життя, експлуатацію народу:

Де плачуть, там немає вже краси...

("Я не співець чудовної природи").

Чимало поезій Грабовський, як і Т. Шевченко, присвятив минулому України. У них він закликав не захоплюватися романтикою Запоріжжя та козацтва, а дбати про сучасне життя народу, жити болями і стражданням народних мас.

Запоріжжя та козацтво
Спать уклалися в журбі...
Інший час, панове-братство,
Інші теми на добі!
Відлічивши козакові
Поважання данину,
Чи не глянуть мужикові
У хатиноньку сумну?...

("З думок сучасних...").

Очевидно, мав підстави І. Франко, говорячи, що поезія П. Грабовського є "криком болі і туги за рідною Україною". Ці рядки свідчать про те, якими важливими для Грабовського були питання про соціальне майбутнє свого народу, його мову, культуру. "Україна свята, перемучена" часто приходила в його невірницькі пісні так само, як і в Шевченкову поезію періоду заслання. Слушно зауважує В. Панченко, що цикл віршів, об'єднаних темою України, у поета чи не найчисленніший ("До України", "До Русі-України", "До українців", "Україно моя", "Оце читав я про світі", "Рідний край", "Заповіт" та ін.).

У кожному з цих віршів – роздуми, туга, плач над долею України, загострене почуття болю за простого селянина, заклики "до труду", до роботи на "лану освіти", віра в те, що народ попри нелегкий, тернистий шлях зможе сказати своє вагоме слово.

І як висновок-застереження – вірш П. Грабовського "Заповіт", особливо фінал твору: "Всеохопного кумира з України не зроблю". Поет реально, з почуттям національної свідомості дивиться на світ. Саме національна самосвідомість була основою інтернаціоналістських почувань і поглядів поета. Про це свідчать його щирі послання "До Б. С.-го" (Броніслава Серошевського, польського революціонера), "До великоруського поета Рамшева" (російського поета-засланця П. Якубовича), "До М. О.-ва" (товариша поета Миколи Ожигова). Такі ж мотиви звучать у віршах "На пам'ять", "До товариша", "На братній могилі", "До О. Б.-ої" та ін.

У поезіях, звернених до товаришів по заслання. Грабовський висловлює непохитну віру в те, що страждання їх не безпідставні, що "кров'ю власною" вони прокладуть шлях, яким "прийде нове життя, добро нове у світ":

Не горюйте, що тьмою окрите
Непривітане ваше життя,
Кров'ю серденько все перелите,
Перебрехано кращі чуття.
Не сумуйте, що купа на купі
Всі поляжем за діло святе
На зітлілому нашому трупі
Невмируще братерство зросте

("До товариства").

Поет відтворив на життєвій основі, як уже зазначалось, цілу галерею нових образів борців. Тут треба передусім знову ж таки назвати поезії "До Н. К. С." (три різні твори за такою ж назвою), а також "До Б. С.-го" та ін.

Жіноча доля завжди була осердям і Шевченкової поезії. Твори, в яких Кобзар так натхненно оспівав жінку, жінку-матір, ніжну, щиру, добру, довірливу, працьовиту, віддану родині, але глибоко нещасливу, пригнічену ("Катерина", "Наймичка", "Тополя" та ін.).

Т. Шевченко, як ніхто з митців, сказав так сокровенно і глибоко про матір, материнство: "Нічого кращого немає, Як тая мати молодая З своїм дитятчком малим..." ("У нашім раї на землі...").

Але якою була доля жінки за часів Т. Шевченка. Починаючи з ранніх творів Кобзаря бачимо трагізм і безвихідь, як і в П. Грабовського.

Життя Катерини з однойменного твору Т. Шевченка приречене. Використовуючи кілька деталей, автор малює тяжкий душевний стан героїні.

І ці деталі увиразнюють внутрішній і зовнішній протест Катерини, вона постає перед нами як жива:

На голові хустиночка,
На руках дитина.
Вийшла із села – серце мліє;
Назад подивилась,
Покивала головою

Та й заголосила.
Як тополя, стала в полі...
Як роса та до схід сонця;
Покапали сльози.

("Катерина").

Кожне слово надзвичайно чітке і вагоме. Катерина – класичний трагічний образ. Це образ-жертва, образ-страдниця. Як зауважують літературознавці, цей образ має глибинний підтекст національного змісту. Ця трагедія вирождення України, загибель її старосвітської духовності й споконвічної моралі. Взагалі, Катерина – своєрідний символ України. Це не лише особиста трагедія сільської дівчини, а трагедія всієї України, зрадженої Москвою і нею ж зневаженої. І цей символ прочитується тут досить прозоро.

Жертвою є і Ганна з твору Т. Шевченка "Наймичка", яка стала наймичкою у Трохима і Насті, яким підкинула свою дитину. Вона йде на все, щоб бути біля рідного сина. Все життя Ганна страждає і боїться, що помре не дочекавшись повернення Марка. І лише перед смертю вона відкриває сину таємницю свого і його життя.

Марку! Подивися,
Подивися ти на мене!
Бач, як я змарніла,
Я не Ганна, не наймичка
Я...

Та й оніміла.
Марко плакав, дивувався,
Знов очі відкрила,
Пильно, пильно подивилась –
Сльози покотились.

– Прости мене, я каралась
Весь вік в чужій хаті.....
Прости мене, мій синочку!...
Я ... я – твоя мати. –
Та й замовкла...
Зомлів Марко,
Й земля задрижала.

("Наймичка").

Іван Франко написав велику статтю "Наймичка" Т. Шевченка", яку присвятив головним чином зіставленню і порівнянню поеми "Наймичка" з однойменною повістю. І. Франко сповідує думку, що "основою суспільності, по думці Шевченка, є сім'я – така і в такій формі, в якій вона задержалася в українських хуторах і селах, не здеморалізованих ще посторонніми силами. Сімейне життя, патріархальне і сумирне, – то найбільша святість" [Франко, 1981, с. 464].

Стаття Івана Франка допомагає нам збагнути різницю між суттю головних героїв поем "Катерина" і "Наймичка". "Катерина" топиться, пише критик, – її дитя стає поводитирем сліпого старця, – се кінець гарячої та слабкої духом, що боїться важкої боротьби з життям серед погорди і наруги людської. Наймичка вибирає власне сю дорогу, посвячує себе цілковито для щастя своєї дитини і ціною цілого життя осягає ту ціль, з якої впроваджує свого сина знову до тої святині сімейного життя, з якої й безповоротно викинуло чисте та нерозумне почуття" [Франко, 1981, с. 465].

І як висновок І. Франко пише: "Обі поеми мають спільне тло суспільне – демократизацію і руїну патріархального сімейного життя через солдатчину. Катерина натура проста, палка, вразлива...ошукана москалями, відіпхнута... Наймичка – натура безмірно глибша, чуття у неї ... сильне, високе, любов до дитини така могутня, що перемагає все інше, заслонює перед нею весь світ, заставляє забути про себе саму, віддати все своє життя не для хвилиної покути, але для довгої жертви на користь своєї дитини..." і далі: "...Змалювання такої постаті з такою вірністю і правдою, з такою чарівною простотою і натуральністю... належить до найбільших тріумфів правдивої штуки ... і мусить уважатися за найкращий показ великої геніальності Шевченка" [Франко, 1981, с. 468–469].

Інша спільна тема – тема України, яка співзвучна з попередньою темою. Шевченко вже в ранніх творах звертається до минулого і сучасного України:

Україно, Україно!
Серце моє, ненько!
Як згадаю твою долю,
Заплаче серденько.

("Тарасова ніч").

Слушно зауважує І. Дзюба, що Шевченко в минулому шукає традиції волі й героїзму, щоб знайти надію, приклад, силу для боротьби за нову Україну... ("Гамалія", "Іван Підкова", "Тарасова ніч" та ін.). Наче перегукуються рядки згаданої поезії зі словами П. Грабовського:

Перейдуть дні, – і трупи наші
Попихач лаючись складе:
Не все ж умре: гіркої чаші
У друге лити не впаде.
Потроху прийметься насіння,
Що розсівали навкруги,
Зросте міцніше покоління,
Що не подожають враги.
За в'язнем вязень од страждає,
Але настане легкий час,
І добрим словом спогадає
Потомок вільний мертвих нас

[Грабовський, 1959, с. 152].

Хіба не співзвучні ці рядки П. Грабовського з Шевченковими: "Не забудьте пом'янути незлим тихим словом..."

Образ України постає зі сторінок "Кобзаря" в різних іпостасях, але передусім – в персонажах жіночого роду: вдови, небоги, сирітки. Можна сказати, що Шевченкові жіночі образи, зокрема образ матері, асоціюється з Україною. Вони зливаються в нашій уяві в один неподільний образ.

"Такого полум'яного материнства, – писав М. Рильський, – такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки не знайти, мабуть, у жодного з поетів світу. Несчастливий в особистому житті Шевченко найвищу і найчистішу красу світу бачив у жінці, в матері" [Рильський, 1956, с. 255]. Образ жінки-коханої, жінки-матері часто уявляється поетом в образі зорі.

Коли жінку принижують, знущаються з неї, порядна людина мовчати не може. Не мовчав і поет.

Для Тараса Шевченка жіноча доля була не просто однією з тем творчості, а згустком крові, що запеклася і його серці. І дівчина-наймичка, і покритка, і вдова, і мати, що народила кріпака, – це символ долі всіх українок, які злилися в поезії

Кобзаря у величний, багатостраждальний образ України-матері. Доля кріпачки у Шевченкових творах завжди гірка і трагічна, бо такою вона справді була в жінок, які зустрічалися поетові в житті. Це і рідна мати, яку передчасно "у могилу нужда та праця положила", це його рідні сестри: Катря, Ярина та Марія, оті "голубки молодії", в яких "у наймах коси побіліли", це, зрештою, його трепетна юнача любов Оксана Коваленко, котру, як і героїню поеми "Катерина", зганьблено. Отже, жіноча недоля стала для великого Кобзаря не тільки загальнонаціональною, а й особистою трагедією.

У творчості поетів є й інші спільні теми. Митець, його роль, місце в суспільстві. У Шевченка читаємо "Ми не лукавили з тобою, ми просто йшли... У нас нема зерна неправди за собою...". І в П. Грабовського є аналогічні мотиви в поезії, а також і в статті "Дещо про творчість поетичну".

Ще одна тема близька до попередніх тем – віра у прекрасне майбутнє України, виконання заповітів Кобзаря і П. Грабовського:

У чужому краю
Не шукайте, не питаєте
Того що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата.
Любіться, брати мої,
Вкраїну любіте.
І за неї, безталанну,
Господа моліте.

("І мертвим, і живим, і ненародженим...").

Заповіді Тараса Шевченка сягають і сфери освіти, навчання: "Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь". Вивчаючи світову історію, культуру, глибоко пізнавайте і шануйте рідну мову, науку. Є в "Кобзарі" заповіді, звернені та адресовані митцям. Наприклад: "Співай про Січ, про могили... Щоб на весь світ почули", тобто знай, популяризууй свою історію, своє славне минуле.

Є в Т. Шевченка "заповіти-прохання", у яких Кобзар звертається до Бога: "Спаси ти нас, святая сило!", "Зглянься на людей!", "Щоб спала тихая печаль на очі їх". Є й особисті прохання:

О Господи!
Дай мені хоч глянуть...
На тую Україну!
.....
Мій Боже милий,
Даруй словам святую силу
Людськеє серце пробивать.
.....
Мені ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!

("Молитва").

У вірші "Молитва" для всіх "чистих серцем" поет просить у Бога "раю небесного" та любові між людьми:

А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолюбіє пошли!

("Молитва").

Найбільше в "Кобзарі" прохань-мрій. Поет мріє про рідні краї, Шевченкові хотілося, щоб

...хоч крихотку землі
Із-за Дніпра мого святого
Святії вітри принесли.

А може, ще добро побачу?
Води Дніпрові нап'юсь.
.....
І оживе добра слава,
Слава України.

("І мертвим, і живим...").

У "Кобзарі" немало інших заповітів загальнонаціонального характеру, у яких Шевченко висловив триєдину, найнеобхіднішу для українців мудрість: "Свою Україну любіть", "Борітеся – поборете!" і "В своїй хаті своя правда, і сила, і воля". Палко любіть рідний край і мужньо бороніть його волю – матимете

власну самостійну державу, бо "немає другого Дніпра...", немає іншої України.

Аналогічні рядки поезії зустрічаємо ми і в поезії П. Грабовського. Така ж віра в майбутнє.

Перейдуть дні, – і трупи наші
Попихач лаючись складе:
Не все ж умре: гіркої чаші
У друге лити не впаде.
Потроху прийметься насіння,
Що розсівали навкруги,
Зросте міцніше покоління,
Що не подожають враги.
За вязнем вязень одстраждає,
Але настане легкий час,
І добрим словом спогадає
Потомок вільний мертвих нас

[Грабовський, 1959, с. 152].

П. Грабовський закликає до самостійності в боротьбі, його шлях – продовження боротьби до кінця – соціального і національного визволення народу:

Не зітхай так безнадійно,
Скорбних уст не замикай,
Рук не складуй ще подвійно,
З лану битви не тікай.

Глянь на луг – не вся травиця
Ще потоптана у прах;
Глянь на люди – чесні лица
Ще не всі обвіяв страх

[Грабовський, 1959, с. 62].

Або:

Я не літав надзоряні країни,
А все державсь бездольної землі;
Боровся я за щастя для людини,
За світло в чорній млі

[Грабовський, 1959, с. 595].

Поет-засланець прославляє "справжніх героїв", мучеників, які добровільно обрали тернистий шлях, "чий вік минув за працею":

Моя хвала живим, як і померлим,
Отим борцям за будуче Русі.

("Справжні герої").

Зауважимо, що суголосність поезії Т. Шевченка і П. Грабовського очевидна. Поезія обох митців з її актуальністю тем і проблем, новаторськими пошуками була дальшим кроком у розвитку української літератури.

Проте лише в добу справжньої незалежності їх творчість здобула визнання і вийшла за національні межі. Вона допомагає зрозуміти і відчувати духовну атмосферу суспільного життя минулої епохи, приваблює гострою критикою тогочасної дійсності, глибокою любов'ю поетів до простого народу, вболіванням за його важку долю, вірою у справедливе суспільство.

Село! І серце одпочине.
Село на нашій Україні –

Неначе писанка село.
Зеленим гаєм поросло.
Цвітуть сади, біліють хати,
А на горі стоять палати,
Неначе диво. А кругом
Широколистії тополі,
А там і ліс, і ліс, і поле,
І сині гори за Дніпром.
Сам Бог витає над селом.

("Княжна").

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Грабовський П. Збір. творів : у 3 т. / П. Грабовський. – К., 1959. – Т. 1. – 687 с.
Маковей О. Павло Грабовський (Дещо про його життя і діяльність) / О. Маковей // Павло Грабовський у документах, спогадах і дослідженнях. – К., 1965. – 413 с.
Рильський М. Твори : у 10 т. / М. Рильський. – К., 1956. – Т. 3. – 255 с.
Франко І. Наймичка Т. Шевченка / І. Франко // Збір. творів : у 50 т. / І. Франко. – К., 1981. – Т. 29. – 664 с.

REFERENCES

Ghrabovsjkyj P. Zibr. tvorivu : u 3 t. – K., 1959. – T. 1. – 687 s. [Grabovsky P. Zibr. works in 3 volumes – Volume 1.] – K., 1959. – P. 52. (in Ukrainian).

Makovej O. Pavlo Ghrabovsjkyj (Deshho pro joghozhyttjaidijalnistj) // Pavlo Ghrabovsjkyj u dokumentakh, spoghadakh I doslidzhennjakh. – K., 1965. – 413 s. [Macovey O. Pavel Grabovsky (Something about his life and activity) // Pavel Grabovsky in documents, memoirs and research.] – K., 1965. – 413 p. (in Ukrainian).

Ryl'sjkyj M. Tvory : u 10 t. – K., 1956. – T. 3. – 255 s. [Ryl'sky M. Works : in 10 vols. – Vol. 3.] – K., 1956. – 255 p.

Franco I. Najmychka T. Shevchenko / I. Franko // Zibr. tvoriv u 50 t. / I. Franko. – K., 1981. – T. 29. – 664 s. [Franko I. Naimichko T. Shevchenko // Franko I. Zibr. works in 50 volumes – Vol. 29.] – K., 1981. – 664 p.

Стаття надійшла до редакції 14.10.19

N. M. Gaevska, PhD, Prof.,

O. V. Gaevska, PhD, Assist.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv
nmgaevska@ukr.net

IDEA-AESTHETIC COUPLE OF POETRY TARASA SHEVCHENKO AND PAUL HRABOVSKY

The fates of the two artists T. Shevchenko and P. Grabovsky have much in common both in biographical data and in their creativity. That is why we can speak about a certain congruence of the poems of P. Grabovsky and T. Shevchenko.

*Researchers of P. Grabovsky's creativity have repeatedly emphasized this (M. Sirotyuk, M. Sivachenko, O. Kiselev, I. Franko, etc.). It is interesting to trace the commonality of themes, problems and images in P. Grabowski's early poems. In his time, Osip Macovey, analyzing the poet's first collection, *The Snowdrop*, wrote: "These poetry... A whole school of feelings from the highest animation to extreme pessimism. These psychic motives are composed in different ways in the song and once they hum like funeral bells, and once lively marches to the march" [Makovej O., P. 230].*

Significant place in the mentioned collection, as well as in all the creative works of P. Grabowski, as already mentioned, is given to the depiction of the difficult slave life of the worker. The reader is most impressed by the works in which the poet depicts concrete, as if drawn from life images and paintings. These are the poetry "Worker", "Seamstress", "Worker", "From Life", "To Mother".

In T. Shevchenko's poems, the same motives of pain and sympathy for the underprivileged and oppressed sound. Particularly, the fate of the woman has always worried P. Grabovsky and T. Shevchenko, and therefore the image of a female worker holds a significant place in their work. Why? Here it is necessary to emphasize the position of man in society in those days. These were the years of cruel and ruthless oppression of the people, and a woman like no one was humiliated and humiliated.

Keywords: poetry, poetry, aesthetics, consonance, problems.